

Posudek oponenta

Předkládaná magisterská práce se zabývá v současnosti aktuálním a čím dál populárnějším tématem – sídlištěm panelových domů, které autor zkoumá pomocí kvalitativního přístupu kombinujícího narativní biografické rozhovory s pozorováním. Práce je přehledně členěna – po sympaticky osobním a poetickém úvodu následuje teoretická a metodologická část, pak autor představuje výzkumný terén – sídliště Stodůlky – Jih – po něm čtenáře seznámís (biografickými) profily jednotlivých respondentů hloubkových rozhovorů („narátorů“), aby se nakonec dostal k jádru práce, analýze rozhovorů a interpretaci toho, jak jím oslovení lidé pojmají (slovy autora „konceptualizují“) sídliště, kde bydlí. Zde se autor zabývá zejména otázkou vymezení – vymezení vnějších a vnitřních hranic sídliště jako žitého prostoru (místa, domova), jeho vyprávěné historie (čtyři sídliště) a vztahu mezi sídlištěm (řekněme emocionalitou sídliště) a identitou jeho obyvatel.

Po formální stránce je práce až na drobné výjimky v pořádku (např. nekonkrétnost některých tvrzení a jejich nedostatečná autorita z důvodu absence citování – např. str. 7, 10, 14, případně vágní citování - např. pozn. 83). Je vidět, že autor nejen ví, jak má vypadat odborný text, ale je schopen takový text i napsat. V rámci práce autor samozřejmě a do hloubky pracuje s odbornou literaturou a v ní představenými koncepty, dokáže zároveň tyto koncepty využít při samotné interpretaci solidně nasbíraného a představeného materiálu. Propojení materiálu a některých autorem použitých konceptů vede k zajímavým postřehům a závěrům a práce tak má velmi zajímavý potenciál, který zejména v prostřední, „jádrové“ části textu autor zajímavým způsobem využívá a rozehrává. Právě tuto část práce (od představení narátorů po diskusi domova) považuji za velmi zdařilou nejen po odborné, ale i jazykové a stylistické stránce. Je vidět, že v diskusi nasbíraného materiálu, jeho analýzy a následné interpretace si je autor jistý. Píše jazykem, který je čtivý a srozumitelný. Daří se mu zároveň zajímavým a pro čtenáře přístupným způsobem rozvíjet myšlenky jiných autorů (zejména Marušky Svašek), a to i velmi originálním způsobem (koncept semi-deteritorializace). Jádro (a vlastně větší část práce) považuji za velmi zdařilou, dobře napsanou, čtivou, chytrou a přínosnou.

Bohužel ne v celé práci se podle mě autorovi podařilo udržet stejnou míru srozumitelnosti psaní a čistoty argumentace. Jako problematická se mi jeví zejména teoretická část, a to nikoli proto, že by nebyla dostatečně teoreticky obsáhlá, co se týče počtu textů či jejich navázání na samotné téma práce, i když konceptům místa a prostoru (už proto, že jsou zmíněny i v názvu práce) mohlo být věnováno více místa i důkladnější představení. Problematický je pro mě částečně i závěr práce. Zatímco v teoretické části se podle mě nepodařilo autorovi úplně vyjasnit vlastní pozici, v závěru mi zase přijde, že autor má mnohem víc, co sdělit, než se mu nakonec do samotné práce vešlo a v závěru tak rozehrává zajímavé a vskutku originální myšlenky, které už ale nemá prostor rozvést a zejména napojit na argumentaci předchozího textu, což je podle mě opravdu škoda.

Teoretická část na mě nepůsobí koherentně a v některých pasážích mi připadá velmi nečitelná. Možná má autor pocit, že jím sdělované je samozřejmé, nebo se u některých konceptů necítí tzv. dostatečně jistý v kramflecích, výsledek je však podstatně méně srozumitelný i pochopitelný, než zbytek práce. Například koncept „agency“ se zdá být relativně důležitý v dalších částech práce, ale

v teorii mu není věnováno příliš prostoru (vlastně jen poznámka pod čarou na str. 12) a i v dalších částech práce s ním autor pracuje spíše intuitivně.

Nejproblematictější mi přijde autorovo představení konceptů prostoru a místa u Erica Hirsche (str. 11-12). Hirsch ve svém textu představuje jednak klasickou dichotomii místo vs. prostor, jak je běžně používána v geografii či fenomenologické antropologii (prostor jako prázdnota, možnost, potence vs. místo jako plnost, naplněnost významem, obeznamenost), zároveň však tuto dichotomii rozvádí do vlastního pojetí prostoru jako sociálně konstruované prostorovosti (ve smyslu sociálně daného významu vztaheného k danému prostoru) a místa (jako aktuálnímu prožitku této prostorovosti konkrétními jedinci). Alespoň tak chápu Hirsche já. Samozřejmě je možné chápat jej jinak, nicméně z textu mi bohužel není úplně zřejmé autorovo (možná jiné) porozumění – v průběhu textu se mi mnohokrát zdálo, že ač odkazuje na „Hirschovo pojetí“, vlastně používá (a nutno říci zajímavě) spíše onu klasickou dichotomii. V závěru pak se sice autor k (mnou chápanému) Hirschovi přibližuje („místo v tomto smyslu vystupuje jako sféra odkazující k významům, kdežto prostor je spíše odosobněnou nedosažitelnou strukturou.“, str. 91), není mi však jasné, nakolik toto vlastně v práci a interpretaci uplatnil. Navíc mi přijde, že si možná není úplně jistý, co si myslí o Hirschovi, který je pro něj ale zároveň v práci i interpretaci velmi důležitý (alespoň jej autor často zmiňuje jako jedinou autoritu k pojmům místo a prostor), a jak by jej vlastně hlouběji využil.

Nechci tím říci, že bych proto autorovy závěry považoval za diskreditované, to ani v nejmenším. Naopak mi přijdou velmi zajímavé. Chci tím spíše ilustrovat jistou nejistotu, která je podle mě z teoretické části cítit. Nevím, jestli je to jakási jazyková neobratnost v okamžiku, kdy autor píše o něčem abstraktnějším (či jiném než svých interpretacích, které jsou sice také obecné, ale jsou „jeho“), nebo jestli to vyplývá ze skutečnosti, že na teoretický úvod si nechal málo času a psal jej více v rychlosti, než zbytek práce. Nejasné je také autorovo vymezení pojmů jako žitý prostor, životní prostředí (to je zrovna spíše ekologický termín), ne-místo (které je opět jen letmo představené, aniž by bylo nějak hlouběji s ohledem na Augého pojetí místa), ale vlastně i pojmy prсто a místo.

Nejistota v teoretické části může také plynout z pragmatické potřeby propojit teoretické přístupy k identitě (Svašek, ale také Anderson) s koncepty či představami prostoty, místa a domova, což s ohledem na autorem používané texty může představovat zapeklitý oříšek. Antropologické pojetí identity, na něž autor odkazuje, totiž (alespoň, jak je chápu já), odkazuje na určitým způsobem konstruované lokální společenství (zejména při používání ve smyslu skupinové identity či imagined communities), což v případě sídliště vlastně nemusí fungovat – i z toho, co autor ukazuje podle mě vyplývá, že je otázkou, zda jde o nějaké vymezitelné lokální společenství, případně jak je toto vymezené. Tento problém pak nutí autora, jak sám přiznává, koncepty používat v „slabém“ či „ne tak striktním“ slova smyslu (např. na str. 11 při diskusi vztahu mezi pamětí a identitou), což poněkud znesnadňuje čtenáři porozumění. Možná by autorovy byly mohly pomoci spíše práce o domovu a přináležitosti k místu (fenomenologická geografie či antropologie, nebo třeba emocionální geografie). Musím ale podotknout, že v samotném jádru práce pak autor s identitou pracuje zajímavě a ono propojení se mu daří výrazně lépe, než představení samotných konceptů v teoretické části. Tam jde tedy spíše o problém nesrozumitelnosti či spěchu, popřípadě jisté autorské samozřejmosti.

Představení míst paměti Pierra Nory se mi v této části zdá také velmi kusé, ačkoli na ně autor navazuje zejména v závěru práce, a to zajímavým způsobem, který by si jistě zasloužil více prostoru i zájmu.

Čímž se dostávám k závěru, který shrnuje autorem v průběhu práce představené rozumění sídliště (a tomu, jak je „konceptualizováno“ respondenty výzkumu – narátory). Zároveň však autor graduje text a jeho rozumění do oblastí, pro které si v průběhu textu nepřipravil pole (což je škoda) a už nemá prostor svoje (podle mě velmi zajímavé) postřehy dále rozvinout a napojit na předchozí argumentaci. Mám na mysli zejména jeho pojetí vztahu mezi prostorem a místem minulosti a prostorem a místem současnosti a tím, jak se sídliště rozepíná mezi těmito póly (str. 92). Tohle je podle mě nejsilnější a nejzajímavější myšlenka celé práce a je jen velká škoda, že jí autor nevěnoval více prostoru a hlouběji ji nepropojil se samotným jádrem práce a vlastními interpretacemi, které v něm představuje. A tak se tento analyticko-interpretativní moment (včetně až v příloze přiloženého schématu), který by se podle mě dal velmi dobře přetavit do solidního odborného textu (např. článku), jaksí vytrácí.

S ohledem na výše řečené tak je pro mě práci těžké jednoznačně ohodnotit. Práce samotná by si podle mě zasloužila jedničku nebýt poněkud nesrozumitelné teoretické části a až promarněným příležitostí, na které autorovi v závěru nezbyl čas. Proto se pro mě práce pohybuje na rozmezí mezi jedničkou a dvojkou.

V Praze, 31. 5. 2013

Petr Gibas, MSc.